

Прощавай, нейтралітете

Аналіз шведської військової
допомоги Україні

Автор: Гліб Волоський

ПРОЩАВАЙ, НЕЙТРАЛІТЕТЕ

Аналіз шведської військової допомоги
Україні

Центр ініціатив ПЖ

Київ, 2024

**ЦЕНТР
ІНІЦІАТИВ ПЖ**

Дослідження підготовлене командою аналітичного відділу
Центру ініціатив «Повернись живим».

*Інформація є коректною та актуальною станом на вересень 2024 року.
Центр ініціатив ПЖ не несе відповідальності за наслідки використання
цієї інформації з іншою метою або в іншому контексті.*

*Поширення повного тексту або ж його уривків без дозволу
Центру ініціатив ПЖ заборонене.*

Автор: Гліб Волоський, аналітик напрямку стратегічних досліджень
Дизайн та верстка: Дарія Мацола
Фото на обкладинці: фото з відкритих джерел
Авторські права: Центр ініціатив ПЖ (ГО «Повернись живим!»)

Аналітичний відділ Центр ініціатив ПЖ створено у травні 2018 року.
Центр ініціатив ПЖ — це громадська організація, яка сприяє посиленню
обороздатності України. Ми проводимо дослідження у сфері безпеки
та оборони, формуємо ефективні рішення та адвокуємо їх на етапах
впровадження в публічні політики.

Центр ініціатив ПЖ (ГО «Повернись живим!»)
Україна, 01030, м. Київ, вул. Богдана Хмельницького, 32, офіс 41
Телефон: +38 (068) 500 88 00
Сайт: cbacenter.ngo
E-mail: media@cbacenter.ngo

Зміст

Вступ	4
Розділ 1. Чому Швеція підтримує Україну	5
Європейський безпековий порядок	6
Загроза Росії	7
Регіональна безпека	9
Демократія та міжнародне право	10
Розділ 2. Шведська військова допомога	13
Інструкторська підтримка	14
Фінансова допомога	15
Пряма військова допомога	15
Розділ 3. Проблеми шведської допомоги	18
Розділ 4. Перспективи подальшої підтримки	21

Вступ

У публічних дискурсах Королівство Швеція нечасто фігурує як один з найважливіших партнерів України. Роль Швеції, проте, важко переоцінити. Стокгольм підтримував Україну з 2014 року, надаючи інструкторську та експертну підтримку в межах багатонаціональних військових місій.

Після повномасштабного російського вторгнення Швеція суттєво розширила список допомоги. Інструкторський напрямок залишився важливим аспектом. Утім, Стокгольм також почав надавати військово-фінансову підтримку, спорядження, техніку та летальне озброєння. Для Швеції це стало першим випадком передачі зброї сусідній країні в активній фазі збройного конфлікту з часів радянсько-фінської війни 1939 року.¹

Приблизна вартість шведської військової допомоги, станом на вересень 2024-го, дорівнює близько 4.2 мільярда євро.² За найактуальнішими даними Кільського інституту на момент публікації, це робить Швецію шостим найбільшим військовим донором України.³

Серед причин активної підтримки — як стратегічні розрахунки, спрямовані на безпеку Королівства та формування вигідного стратегічного середовища в Європі, так й ідеологічні прагнення, що впливають зі шведської ідентичності як «моральної наддержави».

¹ Statement of Government Policy in the Parliamentary Debate on Foreign Affairs Friday 10 June 2022: <https://www.government.se/contentassets/9e7ed2449dc54caa99f326f876a43322/state-ment-of-foreign-policy-june-2022.pdf>

² Military support to Ukraine: <https://www.government.se/government-policy/swedens-support-to-ukraine/military-support-to-ukraine/#content>

³ Ukraine Support Tracker: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>

Розділ 1

Чому Швеція підтримує Україну

Європейський безпековий порядок

Швеція виступає за безпековий порядок, що базується на принципах міжнародного права та Статуті ООН.⁴ Порушення цих принципів, на думку Стокгольма, має негативні наслідки для Королівства.⁵ Конкретні наслідки, які вбачає уряд Швеції, є типовими для країн середньої сили. У світі, де сильніші держави можуть нав'язувати свою волю слабшим, вплив та можливості Швеції будуть значно обмежені. Відповідно зовнішня політика Стокгольма значною мірою направлена на формування сприятливого середовища — безпекового порядку, заснованого на правилах, нормах та законах.⁶ А з огляду на географічне положення Швеції, основний фокус цієї політики — європейський континент.⁷

Після закінчення Холодної війни Стокгольм брав активну участь у розбудові нової безпекової архітектури Європи, що мала б базуватися на співробітництві, непопорушності кордонів, відмові від сфер впливу та принципі невикористання насилля як інструменту зовнішньої політики.⁸ І хоча спочатку Швеція активно співпрацювала з РФ, сподіваючись на підтримку нової безпекової політики, російська агресія в Україні та Грузії змінила розрахунки Королівства.⁹

Через порушення сталих кордонів та претензії на сферу впливу в пострадянських країнах Москва створила ризики деградації європейської безпекової архітектури до системи сфер впливу між наддержавами, у якій малі та середні держави позбавлені можливості самостійно обирати власний політичний курс. А використовуючи насилля як інструмент зовнішньої політики, РФ збільшувала ризики легітимації та поширення збройної агресії в регіоні.¹⁰ Ці занепокоєння прямо пов'язані з безпекою Швеції.

По-перше, Росія неодноразово відмовляла Королівству в праві самостійно обирати свою безпекову політику, погрожуючи наслідками в разі інтеграції Швеції до НАТО. Стокгольм занепокоєний, що в разі якщо європейські країни та США відкрито або де-факто визнають право РФ на сферу впливу на пострадянському просторі, то Королівство ризикує опинитись у сфері особливих інтересів Москви наступним.

⁴ Statement of Government Policy in the Parliamentary Debate on Foreign Affairs 24 February 2021: <https://www.government.se/contentassets/d338be2ed4564ceabfed57540ce47221/statement-of-government-policy.pdf>

⁵ Nationell säkerhetsstrategi: <https://bilkaren.se/wp-content/uploads/2021/02/nationellsakerhetsstrategi.pdf>

⁶ Statement of Government Policy in the Parliamentary Debate on Foreign Affairs 24 February 2021: <https://www.government.se/contentassets/d338be2ed4564ceabfed57540ce47221/statement-of-government-policy.pdf>

⁷ Цей фокус зберігається в стратегічних документах Швеції впродовж багатьох років. Як один із прикладів можна навести європоцентричні акценти у Стратегії національної безпеки від 2017 року: <https://bilkaren.se/wp-content/uploads/2021/02/nationellsakerhetsstrategi.pdf>

⁸ Pierre, Jon, ed. The Oxford handbook of Swedish politics. Oxford University Press, 2015.

⁹ Försvaret av Sverige — Starkare försvar för en osäker tid: <https://www.regeringen.se/rattsligadokument/departementsserien-och-promemorior/2014/05/ds-201420/#content>

¹⁰ The Swedish Defence Commission's report on security policy: <https://www.regeringen.se/contentassets/de808e940116476d8252160c58b78bb7/sammandrag-pa-engelska-av-allvarstid-ds-202319.pdf>

Іншими словами, активна підтримка суверенності пострадянських країн, зокрема України, — це спроба Стокгольму утвердити право малих і середніх держав самостійно обирати своє майбутнє для того, щоб захистити це ж право для Швеції.¹¹

По-друге, готовність РФ використовувати насилля для того, щоб перекроїти кордони Європи, непокоїть Стокгольм, який сприймає Росію як пряму загрозу для себе та своїх сусідів. Швеція вважає: якщо Москва зможе отримати вигоду від своїх агресивних дій, це заохотить її до подальшої експансії, а відтак потенційно загрожуватиме і Швеції.¹²

Загроза Росії

Росія фігурує як одна з основних загроз у шведському геополітичному мисленні. Таке сприйняття має глибоке історичне коріння. Королівство Швеція та Московське царство, а потім і Російська імперія, перебували у стані численних збройних конфліктів упродовж трьох століть із кінця XIV до початку XIX сторіччя. Кульмінацією протистояння стала втрата Швецією статусу наддержави та контролю над Фінляндією, що на той час складала третину території шведської держави та чверть її населення.¹³

Відмова від Фінляндії та проголошення нейтралітету дозволили уникнути подальших конфліктів. Утім недовіра до Росії не зникла. Уже сам факт існування потужної агресивної держави на кордонах Швеції змушував її керівництво брати до своїх стратегічних розрахунків загрозу російського вторгнення, а тривала історія протистояння та історична травма від втрат статусу та територій створили у шведському суспільстві образ Росії як «заклятого ворога».¹⁴

У цьому контексті показовим є характер шведсько-радянських відносин під час Холодної війни. Попри формальний нейтралітет, Швеція активно шпигувала за Радянським Союзом та вела секретні переговори зі Сполученими Штатами про військову допомогу в разі радянської агресії.¹⁵

Потепління відносин спостерігалось після розпаду Радянського Союзу. На тлі спроб провадження у РФ ліберальних реформ, Стокгольм надавав Москві фінансову й експертну підтримку у намаганні трансформувати Росію в мирну ліберальну демократію.¹⁶ Водночас Швеція не полишала історичної підозрілості до Москви. Для визначення подальшої траєкторії розвитку політики РФ, уряд Королівства сформував для себе так званий Балтійський тест — індикатором подальшої політики

¹¹ Так само

¹² Так само

¹³ Barton, H. Arnold. From Warfare to Welfare State: Sweden's Search for a New Identity. *Scandinavian Studies*, vol. 77, no. 3, 2005, pp. 315–26.

¹⁴ Pierre, Jon, ed. *The Oxford handbook of Swedish politics*. Oxford University Press, 2015.

¹⁵ Так само

¹⁶ Russia — Country strategy for development cooperation 2002–2004: <https://www.government.se/contentassets/43056929982040b18e2b6749ae64c1b7/country-strategy-russia-2002-2004/>

Кремля стануть його відносини з країнами Балтії.¹⁷ Згодом, тест розширили до відносин із пострадянськими країнами загалом.¹⁸

Уже наступного року Росія провалила його, здійснивши агресію проти Грузії. Тоді як низка західних держав фактично проігнорувала агресію, Швеція не тільки різко засудила вторгнення, а й зробила для себе висновок про відновлення агресивної політики Кремля. Цей висновок підтвердився після вторгнення РФ в Україну 2014 року, російських дій у Сирії та численних провокацій, пов'язаних із порушенням повітряних та морських кордонів у Північному й Балтійському регіонах, а також гібридних операціях в Європі.¹⁹

Ріст рівня занепокоєння щодо можливої агресії проти Королівства прослідковується у шведських стратегічних документах. У 2005–2007 роках уряд вважав, що пряма збройна агресія проти Швеції малоімовірна в осяжному майбутньому.²⁰ У 2007 році та в 2014-му агресія оцінювалась як малоімовірна. Утім, як свідчать документи того часу, у довгостроковій перспективі ризик більше не можна було відкидати. Стокгольм констатував збільшення ймовірності збройного протистояння в Балтійському регіоні, у яке Швеція неодмінно б втягнута.²¹ Документи, опубліковані після повномасштабної агресії РФ, більш песимістичні. Згідно з ними «вірогідність збройної агресії проти Швеції не можна виключати. Так само не можна не враховувати ймовірності використання методів силового примушення та погроз».²²

Стокгольм переконаний, що ймовірність подальшої російської агресії, а, відповідно, й безпека Королівства, буде залежати від результатів російсько-української війни. На думку шведського уряду, успіх в Україні може заохотити Кремль до подальшої агресії, потенційно — до нападу на Фінляндію або Балтійські країни, що буде загрожувати війною безпосередньо самому Королівству.²³

¹⁷ Bildt, Carl. The Baltic Litmus Test. *Foreign Affairs*, vol. 73, no. 5, 1994, pp. 72–85.

¹⁸ Säkerhet i samverkan: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2007/12/ds-200746/>

¹⁹ Försvaret av Sverige — Starkare försvar för en osäker tid: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2014/05/ds-201420/#content>

²⁰ Pierre, Jon, ed. *The Oxford handbook of Swedish politics*. Oxford University Press, 2015.

²¹ Försvaret av Sverige — Starkare försvar för en osäker tid: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2014/05/ds-201420>
Säkerhet i samverkan: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2007/12/ds-200746/>

²² The Swedish Defence Commission's report on security policy: <https://www.regeringen.se/contentassets/de808e940116476d8252160c58b78bb7/sammandrag-pa-engelska-av-allvarstid-ds-202319.pdf>

²³ Так само

Регіональна безпека

На думку шведського уряду, у випадку збройного зіткнення у безпосередньому сусідстві з Королівством воно з великою ймовірністю буде втягнуте у протистояння, навіть за умови нейтральності Швеції.²⁴ Причина цього полягає в тому, що доступ до шведської території матиме «важливе операційне значення як для агресора, так і для захисника у будь-якому подібному конфлікті».²⁵

Ключове значення в цьому контексті має острів Готланд, який називають островом-авіаносцем. Завдяки його географічному положенню військова сила, що там базується, здатна отримати контроль над морським та повітряним простором Балтійського моря.²⁶ У випадку конфлікту між членом НАТО та Росією, як вважає Швеція, США наполягатимуть на розгортанні своїх сил на Готланді. Водночас Москва може спробувати превентивно захопити острів та розмістити на ньому системи протиповітряної оборони задля встановлення повітряного й морського панування перед операцією проти Балтійських країн або Фінляндії. У будь-якому випадку це створить для Швеції загрозу втягнення у війну.²⁷

Утім, подібний сценарій не обов'язково розпочнеться з агресії проти Скандинавських або Балтійських країн. Російська агресія проти Польщі чи зіткнення із силами НАТО в Арктиці також може втягнути Скандинавські та Балтійські країни у війну, за 5-ю статтею Північноатлантичного договору.²⁸ У такому випадку, шведська територія так само буде бажаною базою на північному театрі бойових дій.

Так, у випадку зіткнення в Арктичному регіоні, Північний Калотт, куди входить і Швеція, стане важливим для контролю морських і повітряних шляхів.²⁹ Як і у випадку з Балтійськими країнами та Фінляндією, такий конфлікт перетворить територію Королівства на одну з найбільш бажаних операційних баз як для РФ, так і для членів НАТО. У цьому контексті уряд Швеції особливо занепокоєний зростаючою напругою та мілітаризацією регіону, що відбувається на фоні танення льодовиків, яке відкриває доступ до нових торговельних шляхів та ресурсів.³⁰

У 2009 році, визнаючи нерозривність своєї безпеки з безпекою регіону, а також намагаючись захистити себе від превентивної агресії, Швеція, попри формальний нейтралітет, долучилася до системи спільної оборони ЄС, згідно з положенням 42:7

²⁴ 2022 Militärstrategisk doktrin: <https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/2-om-forsvarsmakten/dokument/doktriner/msd-22.pdf>

²⁵ Säkerhet i ny tid: https://www.regeringen.se/contentassets/dc054ef38cde47dabf5aadf63dcab469/sou-2016_57.pdf

²⁶ 2022 Militärstrategisk doktrin: <https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/2-om-forsvarsmakten/dokument/doktriner/msd-22.pdf>

²⁷ Säkerhet i ny tid: https://www.regeringen.se/contentassets/dc054ef38cde47dabf5aadf63dcab469/sou-2016_57.pdf

²⁸ The North Atlantic Treaty: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm

²⁹ 2022 Militärstrategisk doktrin: <https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/2-om-forsvarsmakten/dokument/doktriner/msd-22.pdf>

³⁰ Försvarsberedningens säkerhetspolitiska rapport 2023: <https://www.regeringen.se/contentassets/de808e940116476d8252160c58b78bb7/allvarstid-ds-202319.pdf>

Лісабонського договору. Шведський уряд «підтримує декларацію солідарності, оголошену Комітетом оборони, до якого входять члени ЄС, а також Норвегія та Ісландія. Неможливо уявити збройний конфлікт у нашому безпосередньому сусідстві, який стосувався б лише однієї країни. Швеція не поводитиметься пасивно, якщо країна-член або скандинавська країна постраждає від катастрофи чи атаки. Ми очікуємо, що ці країни діятимуть так само, якщо постраждає Швеція».³¹

У всіх цих розрахунках важливе місце посідає Україна. Агресія РФ в Україні послабила російські спроможності діяти в безпосередньому сусідстві зі Швецією в короткостроковій перспективі. Проте Стокгольм вважає, що РФ продовжить бути довгостроковою загрозою.³² Масштаб цієї загрози залежатиме від результатів російсько-української війни. Якщо РФ зможе перемогти, це, на думку шведського уряду, може заохотити Москву до подальшої агресії.³³ Напад на будь-якого із сусідів Швеції або членів Європейського союзу створює ризик втягнення Королівства в протистояння на його території.³⁴

Перемога України, навпаки, може послабити російські спроможності на роки вперед, а міжнародний опір агресії створить ефект превенції проти наступних вторгнень. Таким чином українська перемога послабила б напругу в регіоні та зменшила б ризики для шведської безпеки.

Демократія та міжнародне право

Не менш важливим аспектом для розуміння шведських причин допомоги Україні є роль демократії та міжнародного права. Політична риторика Стокгольма щодо України яскраво підкреслює роль цих аспектів.

Для шведського політичного дискурсу типово акцентувати на демократичній політичній системі України та порушенні міжнародного права з боку РФ. У звіті щодо наслідків російської агресії для Швеції уряд, наприклад, пише про «неспровоковану агресію Росії проти суверенної та демократичної України».³⁵ А в заяві про урядову політику від 10 липня 2022 року міністр закордонних справ Анн Лінде проголошує, що «24 лютого Росія розпочала неспровоковану, незаконну та нічим не виправдану війну проти свого сусіда — демократичної держави Україна».³⁶ Показовим є

³¹ Försvarsutskottets betänkande 2008/09:FöU10: <https://data.riksdagen.se/fil/90B349AB-0224-41F4-922C-DEBB5D60C5CD>

³² Försvarsberedningens säkerhetspolitiska rapport 2023: <https://www.regeringen.se/contentassets/de808e940116476d8252160c58b78bb7/allvarstid-ds-202319.pdf>

³³ Statement of Government Policy in the Parliamentary Debate on Foreign Affairs Friday 10 June 2022: <https://www.government.se/contentassets/9e7ed2449dc54caa99f326f876a43322/statement-of-foreign-policy-june-2022.pdf>

³⁴ Säkerhet i ny tid: https://www.regeringen.se/contentassets/dc054ef38cde47dabf5aadf63dcab469/sou-2016_57.pdf

³⁵ Deterioration of the security environment — implications for Sweden: <https://www.government.se/legal-documents/2022/05/ds-20228/>

³⁶ Statement of Government Policy in the Parliamentary Debate on Foreign Affairs 10 June 2022: <https://www.government.se/contentassets/9e7ed2449dc54caa99f326f876a43322/statement-of-foreign-policy-june-2022.pdf>

й характеристика війни загалом, яку наводить Анн Лінде: «агресія Росії проти України є не тільки грубим порушенням міжнародного права, а і яскравим прикладом нападів авторитарної держави на демократичну державу».³⁷

Демократія та міжнародне право грають важливу стратегічну та ідеологічну роль для Королівства. Стратегічно, як детальніше проаналізовано в частині про Європейську безпеку, Стокгольм вважає міжнародне право важливим аспектом свого безпекового середовища. Так само документи Швеції проводять взаємозв'язок між репресивною політикою всередині країни й агресією назовні. Просування демократії та прав людини у такий спосіб є спробою стабілізувати міжнародне безпекове середовище, особливо в сусідніх державах.³⁸

Проте важливими є й ідеологічні аспекти. Сильний ідеологічний вплив на зовнішню політику загалом характерний для Швеції. Королівство традиційно позиціонує себе як «моральну наддержаву», тобто державу, що проводить місіонерську зовнішню політику, прагнучи побудувати кращий світ.³⁹ На практиці це проявляється в адвокації ядерного роззброєння, просуванні міжнародного права, миротворчості, медіації міжнародних конфліктів, захисті прав людей, боротьбі з кліматичними змінами, масштабних програмах міжнародної допомоги, що підтримують всебічний розвиток демократії⁴⁰ та гендерної рівності.⁴¹

У цьому контексті війна в Україні сприймається як протистояння законослухняної демократії та авторитарної держави-порушника міжнародного права. Шведський політичний дискурс трактує це фактично як протистояння добра і зла.⁴² Ця боротьба відбувається не тільки в Україні. Стратегічні документи Швеції підкреслюють глобальне протистояння демократій та диктатур, частиною якого є війна в Україні.⁴³

Разом ці стратегічні та ідеологічні аспекти створюють додатковий вимір шведської допомоги Україні. З одного боку, російська агресія підриває міжнародне право та створює ризик установлення авторитарної влади над демократичною країною.

³⁷ Так само

³⁸ The Swedish Defence Commission's report on security policy: <https://www.regeringen.se/contentassets/de808e940116476d8252160c58b78bb7/sammandrag-pa-engelska-av-allvarstid-ds-202319.pdf>

³⁹ Sweden: Once a Moral Superpower, Always a Moral Superpower?: <https://www.jstor.org/stable/40204222>

⁴⁰ Демократія та права людини: відносно новий акцент шведської допомоги. Під час Холодної війни Стокгольм просував економічний та соціальний розвиток на рівні держав, надаючи їм перевагу над індивідуальними свободами та політичними правами. Нерідко це призводило до підтримки режимів із сумнівною історією дотримання прав особистості: <https://www.jstor.org/stable/40204222>

⁴¹ Так, звіт про діяльність Міністерства закордонних справ Швеції, який зосереджується на цих пріоритетах, доволі типовий для Швеції: <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2016/04/regeringskansliets-arsbok-2015/>

⁴² Депутат Риксдагу Мартін Одаль саме так характеризує війну Росії проти України. Лейтмотив промов інших депутатів також відповідає цій характеристиці: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/protokoll-20212287-torsdagen-den-24-mars_h90987/html/

⁴³ The Swedish Defence Commission's report on security policy: <https://www.regeringen.se/contentassets/de808e940116476d8252160c58b78bb7/sammandrag-pa-engelska-av-allvarstid-ds-202319.pdf>

Успіх РФ може дестабілізувати безпечне середовище Королівства.⁴⁴ З іншого, це частина глобального ідеологічного протистояння, у якому Україна та Швеція перебувають по один бік барикад і в якому підтримка України є морально правильним вчинком.⁴⁵

⁴⁴ Deterioration of the security environment — implications for Sweden: <https://www.government.se/legal-documents/2022/05/ds-20228/>

⁴⁵ Під час парламентських дебатів відповідні сентименти озвучуються шведськими політиками з різних політичних партій. Як приклад: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/protokoll-20212287-torsdagen-den-24-mars_h90987/html/

Розділ 2

Шведська військова допомога

Інструкторська підтримка

Після російського вторгнення в Україну у 2014 році Швеція почала брати активну участь у підвищенні спроможностей українських збройних сил. Ці зусилля були направлені на просування стандартів НАТО. Попри те, що Королівство не було членом НАТО, шведські збройні сили мали високий рівень сумісності з Північноатлантичним союзом, а відтак їхні представники долучилися до тренувальних місій країн-членів НАТО.

Стокгольм, наприклад, взяв участь в «Об'єднаній багатонаціональній групі з підготовки — Україна» (JMTG-U), що ставила за мету підготовку як підрозділів ЗСУ, так і українських інструкторів за стандартами Альянсу.⁴⁶ Паралельно шведські військовослужбовці долучилися до подібної канадської навчальної місії UNIFIER.⁴⁷

З початком повномасштабного російського вторгнення в Україну фокус Стокгольма змістився зі впровадження стандартів НАТО на підготовку українських військово-службовців до спротиву російській агресії. Утім, Швеція так само активно долучилася до інструкторської допомоги.

Військові Королівства беруть участь у британській тренувальній місії Interflex. У межах цієї місії Швеція надає 120 інструкторів і є одним із лідерів за залученістю.⁴⁸ Також Стокгольм підтримує Місію Європейського Союзу з військової допомоги Україні (EUMAM), де шведські інструктори проводять медичні та піхотні навчання, а також підготовку українських операторів шведського озброєння.⁴⁹

Окремо Стокгольм надав інструкторів для проведення орієнтувального тренування на літаках JAS 39 Gripen та взяв участь у спільній підготовці українських саперів-розмінувальників у межах спільного проекту країн Північної Європи. Останній, зокрема, започаткували для підготовки української наступальної компанії на півдні країни. Він мав підготувати 4800 саперів до кінця 2023 року.⁵⁰

У 2024 році уряд Королівства розширив мандат Збройних сил Королівства Швеції на підготовку Збройних сил України. Мандат дозволить шведським збройним силам розширити наявні інструкторські програми та оперативно реагувати на нові потреби України. Зокрема, мандат передбачає дозвіл на проведення навчань на території Королівства. Уряд Швеції розраховує, що в 2024 році програми, у яких беруть участь шведські інструктори, підготують принаймні 18000 українських військовослужбовців.⁵¹

⁴⁶ Американські військові інструктори з Флориди прибули на Львівщину: <https://www.mil.gov.ua/special/news.html?article=65403>

⁴⁷ Військові інструктори з Канади показали, як тренують українських військовослужбовців: <https://armyinform.com.ua/2023/08/23/vijskovi-instruktory-z-kanady-pokazaly-yak-trenuyut-ukrayinskyh-vijskovosluzhbovciv/>

⁴⁸ New military support package to Ukraine: <https://government.se/press-releases/2023/10/new-military-support-package-to-ukraine/>

⁴⁹ Military support to Ukraine: <https://www.government.se/government-policy/swedens-support-to-ukraine/military-support-to-ukraine/#content>

⁵⁰ Так само

⁵¹ Так само

Фінансова допомога

Шведський уряд також надає фінансову допомогу українським збройним силам як через міжнародні трастові фонди, так і через Україну напямую.

Стокгольм надав близько 17,9 мільйона євро в натівський трастовий фонд Комплексного пакету допомоги Україні. Гроші частково було витрачено на зимове спорядження. 30 мільйонів євро було передано у британський Міжнародний фонд для України. Ці кошти направили на закупівлю «оборонних матеріалів» для ЗСУ. Додаткові 96,6 мільйона євро Королівство передало напямую через фонд Національного банку України для Збройних сил. 30 мільйонів євро пожертвовано шведським урядом на чеську ініціативу з придбання боєприпасів для України.⁵² А ще на 10 мільйонів євро Королівство профінансувало виробництво дронів в Україні в межах своєї участі в коаліції дронів.⁵³ У нещодавньому пакеті Швеція оголосила намір виділити 61 мільйон євро на фонди допомоги Україні та профінансувати закупівлі військового обладнання ще на 62 мільйони.⁵⁴

Загалом шведський уряд виділив щонайменше 300 мільйонів євро на підтримку України, не враховуючи витрат на інструкторську та пряму військову допомогу.

Пряма військова допомога

Як і багато інших країн, Стокгольм розпочав із засобів особистої безпеки та протитанкового озброєння. Перший пакет допомоги анонсували 27 лютого 2022 року. Він містив 5000 шоломів, 5000 бронежилетів та 5000 ПТРК (найімовірніше, AT-40).⁵⁵ Подальші декілька пакетів допомоги продовжили постачання ПТРК, а також штурмові гвинтівки та засоби берегової оборони.⁵⁶

Характерно, що на відміну від багатьох інших лідерів військової допомоги для України, які зосередились у цей період на портативних засобах протиповітряної оборони, Стокгольм передав протиповітряні системи RBS-70 лише в листопаді 2023 року на фоні масованих обстрілів української тепло- та енергоінфраструктури.⁵⁷ Так само Швеція почала постачання бронемашин та важкої артилерії значно пізніше за інших

⁵² Так само

⁵³ Sweden to join a drone cooperation for Ukraine: <https://www.government.se/press-releases/2024/07/sweden-to-join-a-drone-cooperation-for-ukraine/>

⁵⁴ New military support package to strengthen Ukraine's defense capabilities: <https://www.government.se/press-releases/2024/09/new-military-support-package-to-strengthen-ukraines-defence-capabilities/>

⁵⁵ Сили України отримують нові шведські гранатомети AT4: <https://mil.in.ua/uk/news/syly-ukrayiny-otrymuyut-novi-shvedski-granatomety-at4/>

⁵⁶ Military support to Ukraine: <https://www.government.se/government-policy/swedens-support-to-ukraine/military-support-to-ukraine/#content>

⁵⁷ Government to send record support package to Ukraine: <https://www.government.se/articles/2022/11/government-to-send-record-support-package-to-ukraine/>

партнерів. Передача відповідних систем була оголошена лише у січні та лютому 2023 року в рамках десятого та одинадцятого пакета шведської допомоги.⁵⁸

Десятий пакет містив CV-90 разом з ручними протитанковими гранатометами Carl Gustaf й AT4, а також ПТРК Robot 57 (більш відомий як NLAW), автомати й засоби розмінування.⁵⁹ А у одинадцятому пакеті Стокгольм передав CAU Archer, шведську модифікацію танка Leopard 2, системи протиповітряної оборони Hawk та компоненти для системи IRIS-T.⁶⁰

Наступні три пакети допомоги зосереджувались переважно на амуніції та запасних компонентах.⁶¹ П'ятнадцятий пакет, утім, вирізнявся також системами Robot 70 та Robot 55 TOW, замовленням нових CV-90, броньованими катерами Combat Boat 90s і десантними катерами класу G (G-boat), а також неназваним підводним озброєнням. На той момент цей пакет був найбільшим шведським пакетом допомоги з початку повномасштабного вторгнення.⁶²

Утім, уже за три місяці Стокгольм перевершив цю цифру. У наступному, шістнадцятому пакеті, Швеція передала два літаки далекого радіолокаційного виявлення ASC 890, які посилять українському протиповітряну оборону, надаючи можливість виявляти та супроводжувати низьковисотні цілі на більшій відстані.⁶³ ASC 890 також можуть бути використані у парі з F-16, наводячи винищувачі на цілі з великої відстані й дозволяючи їм уникнути демаскування через використання власної радіолокаційної системи. У цьому ж пакеті уряд Королівства оголосив передачу додаткових артилерійських боєприпасів, ракет RB 99-AMRAAM та всього шведського запасу бронетранспортерів PBV 302.⁶⁴ Як пізніше було уточнено, Швеція передала понад 200 PBV 302.⁶⁵

⁵⁸ Heavy advanced weapons to Ukraine: <https://www.government.se/articles/2023/01/heavy-advanced-weapons-to-ukraine/> Heavy advanced weapons to Ukraine in new support package: <https://www.government.se/press-releases/2023/02/heavy-advanced-weapons-to-ukraine-in-new-support-package/>

⁵⁹ Heavy advanced weapons to Ukraine: <https://www.government.se/articles/2023/01/heavy-advanced-weapons-to-ukraine/>

⁶⁰ Heavy advanced weapons to Ukraine in new support package: <https://www.government.se/press-releases/2023/02/heavy-advanced-weapons-to-ukraine-in-new-support-package/>

⁶¹ Twelfth support package to Ukraine: <https://www.government.se/press-releases/2023/06/twelfth-support-package-to-ukraine/>

Thirteenth support package to Ukraine: <https://www.government.se/press-releases/2023/08/thirteenth-support-package-to-ukraine-focusing-on-ammunition-and-spare-parts/>

New military support package to Ukraine: <https://www.government.se/press-releases/2023/10/new-military-support-package-to-ukraine/>

⁶² Government presents largest military support package to Ukraine to date: <https://www.government.se/press-releases/2024/02/government-presents-largest-military-support-package-to-ukraine-to-date/>

⁶³ Tom Samuelsson: <https://x.com/tomsamuelsson/status/1795856321863934355>

⁶⁴ Military support package 16 to Ukraine: <https://www.government.se/press-releases/2024/05/military-support-package-16-to-ukraine--new-capability-to-strengthen-ukraines-air-defence-and-support-to-meet-its-prioritised-needs/>

⁶⁵ New military support package to strengthen Ukraine's defense capabilities: <https://www.government.se/press-releases/2024/09/new-military-support-package-to-strengthen-ukraines-defence-capabilities/>

Попри таку підтримку, шведська допомога не завжди була безпроблемною. Уряд Королівства довго вагався у питаннях передачі важкого озброєння, зокрема CV-90, Archer та Leopard 2. Великі дискусії викликала можливість передачі багатофункціональних винищувачів JAS 39 Gripen. У цих питаннях шведський уряд стикався з декількома дилемами, вирішення яких вплине на перспективи подальшої підтримки.

Розділ 3

Проблеми шведської допомоги

Основний фактор, який обмежував військову допомогу Стокгольма, — це вразлива геополітична позиція Швеції до її вступу до НАТО. З одного боку, уряд Королівства був занепокоєний можливістю російського вторгнення. Як зазначалося раніше, на думку уряду Швеції, можливість агресії проти Королівства не може бути виключеною.⁶⁶ З іншого боку, Стокгольм був розчарований ступенем підтримки України від НАТО. Якщо раніше шведська військова стратегія значною мірою будувалась на очікуванні допомоги з боку Північноатлантичного альянсу у випадку агресії проти Королівства, то, за словами шведів, «агресія Росії проти партнера по НАТО України... підкреслила межі зобов'язань НАТО перед державами, що не є членами Альянсу, і дала зрозуміти, що стаття 5 стосується лише оборони його членів». Шведський уряд дійшов висновку, що «колективна оборона НАТО не включає партнерський вимір».⁶⁷ Це підштовхнуло Швецію до відмови від попередньої політики нейтральності та безпекової солідарності. Уряд Королівства взяв курс на повноцінну інтеграцію в НАТО, проте стикнувся з опозицією Туреччини та Угорщини.⁶⁸

Причина угорського опору шведській інтеграції до НАТО полягала в попередній критиці політики уряду Віктора Орбана з боку Стокгольму та спробах блокування фінансування від Європейського Союзу.⁶⁹ Крім того, позиція Угорщини була значною мірою пов'язана із заявами Туреччини. З останньою Будапешт намагається зберегти теплі стосунки. За словами Орбана, «Туреччина також є нашим союзником, тому нам потрібно до неї дослухатися. А оскільки ми ближче до неї, ніж інші члени НАТО, ми, можливо, дослухаємося до неї уважніше».⁷⁰

Туреччина ж звинувачувала Швецію у наданні притулку членам Робітничої партії Курдистану (РПК), яку Анкара вважає терористичною організацією.⁷¹ Утім навіть після поступок Стокгольма Анкара не погодилася ратифікувати шведський вступ. Турецький президент Реджеп Ердоган вимагав подальших поступок у боротьбі з РПК та пом'якшення правил на експорт шведської зброї для Туреччини.⁷² Водночас в обмін на ратифікацію шведської інтеграції в НАТО Анкара вимагала зняти ембарго на продаж зброї з боку Канади, а також дозволу на купівлю F-16, який блокував

⁶⁶ The Swedish Defence Commission's report on security policy: <https://www.regeringen.se/contentassets/de808e940116476d8252160c58b78bb7/sammandrag-pa-engelska-av-allvarstid-ds-202319.pdf>

⁶⁷ Deterioration of the security environment — implications for Sweden: <https://www.government.se/legal-documents/2022/05/ds-20228/>

⁶⁸ Statement of Government Policy in the Parliamentary Debate on Foreign Affairs Friday 10 June 2022: <https://www.government.se/contentassets/9e7ed2449dc54caa99f326f876a43322/statement-of-foreign-policy-june-2022.pdf>

⁶⁹ Hungary says 'grievances' hold up ratification of Sweden's NATO accession: <https://www.reuters.com/world/europe/hungary-says-grievances-hold-up-ratification-swedens-nato-accession-2023-03-29/>

⁷⁰ Prime Minister Viktor Orbán on the Kossuth Radio programme "Good Morning Hungary": <https://miniszterelnok.hu/en/prime-minister-viktor-orban-on-the-kossuth-radio-programme-good-morning-hungary-2023-02-24/>

⁷¹ Turkey Demands Sweden Expel Kurd Suspects Before NATO Entry: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-06-22/turkey-wants-sweden-to-extradite-kurds-before-nato-accession>

⁷² Erdoğan says (again) that Sweden isn't doing enough against Kurdish militants: <https://www.politico.eu/article/recep-tayyip-erdogan-turkey-sweden-kurdish-militants-nato/>

американський конгрес.⁷³ Туреччина фактично використовувала своє право вето на шведську інтеграцію для просування власних інтересів не тільки у відносинах зі Стокгольмом, а й з іншими союзниками, які підтримують шведську інтеграцію.

Така ситуація тривалий час залишала Швецію в безпековому лімбо. Становище Королівства ускладнювалось й інтеграцією Фінляндії, яка залишила Швецію єдиною скандинавською країною за межами Альянсу, а відтак — найімовірнішою ціллю російської агресії в регіоні. І хоча Об'єднане Королівство та Сполучені Штати надали Швеції безпекові запевнення на перехідний період⁷⁴, досвід України ставив під сумнів надійність будь-яких запевнень за межами колективної оборони НАТО.⁷⁵

Відповідні занепокоєння зумовлювали дві особливості шведської військової допомоги. По-перше, уряд Швеції прагнув максимально зберегти власні спроможності як для ефекту стримування, так і для відбиття потенційної агресії.⁷⁶ З огляду на великий диспаритет сил між РФ та Швецією, а також відносно невеликий арсенал військової техніки, постачання зброї в Україну без послаблення власних сил було проблематичним.⁷⁷

По-друге, Стокгольм, імовірно, прагнув не спровокувати РФ і не потрапити в перелік найактивніших країн-партнерів України, яких Москва могла б обрати для відплати. Шведські політики нечасто визнавали це напряду. Один із небагатьох таких прикладів — виступ представника шведського парламенту Аллана Відмана, в якому він закликав перестати боятись потрапити в «чорний список Путіна» й надати Україні системи Rbs-70.⁷⁸ Подібна аргументація натякає на вплив страху перед провокацією РФ на рішення шведських парламентаріїв. Це також пояснило б шведські зволікання з передачею нових видів озброєння.

Ці два аспекти шведської допомоги разом із ширшими стратегічними розрахунками Стокгольма дозволяють моделювати перспективи подальшої підтримки України з боку Королівства.

⁷³ Turkey links Sweden's NATO bid to US approving F-16 jet sales and Canada lifting arms embargo: <https://apnews.com/article/turkey-sweden-nato-congress-f16s-jets-d851a62123ed4c5ff250929c3d9b67f6>

⁷⁴ Британія та США допоможуть Швеції й Фінляндії з безпекою: <https://www.dw.com/uk/velyko-brytaniia-ta-ssha-dopomozhut-shvetsii-y-finliandii-z-bezpekoiu-do-vstupu-do-nato/a-61688722>

⁷⁵ Deterioration of the security environment — implications for Sweden: <https://www.government.se/legal-documents/2022/05/ds-20228/>

⁷⁶ Міністр оборони Швеції у відповідь на депутатський запит про надання додаткової допомоги Україні, наприклад, зазначає, що всі відповідні рішення мають бути зважені в контексті підтримки власних оборонних спроможностей: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svar-pa-skriftlig-fraga/vintermateriel-till-ukraina_h9121856/

⁷⁷ The Military Balance, Volume 124, Issue 1, 2024

⁷⁸ Minutes 2021/22:87 Thursday, March 24: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/protokoll-20212287-torsdagen-den-24-mars_h90987/html/

Перспективи подальшої підтримки

Отримавши бажані поступки, Туреччина ратифікувала інтеграцію Швеції в Північноатлантичний альянс.⁷⁹ Свою згоду на вступ Швеції в НАТО дала й Угорщина.⁸⁰ Вступ у Північноатлантичний альянс надав Стокгольму надійніші безпекові гарантії та, відповідно, зменшив ступінь занепокоєння щодо можливої російської агресії. Це дозволило уряду Швеції збільшити допомогу Україні та гарантувати її збереження у середньостроковій перспективі. Так, у травні 2024 року уряд Королівства оголосив трирічну програму підтримки України, обсягом 6.5 мільярда євро, або приблизно 2.15 мільярда щороку до 2026.⁸¹

Раніше Стокгольм також сигналізував відкритість до передачі Києву винищувачів після вступу до НАТО.⁸² Інтеграція до альянсу дійсно зрушила це питання. У межах нещодавнього пакету допомоги Швеція вже закупила запчастини для JAS 39C/D з наміром підготувати їх для потенційної передачі.⁸³ Згідно зі словами міністра закордонних справ Швеції, Тобіаса Біллстрьома, країна готова обговорити передачу винищувачів, якщо відповідний запит надійде від України.⁸⁴ Остання, втім, наразі зосереджена на підготовці інфраструктури і персоналу для нарощування кількості F-16. Повернутися до теми впровадження GripenS, ймовірно, можна буде після звільнення людського й організаційного ресурсів. Уряд Швеції наразі підтверджує таку можливість.⁸⁵

Попри членство в Північноатлантичному альянсі, Королівство прагнуче зберегти суттєву частину своїх суверенних спроможностей як елемент спільної оборони Альянсу та власного стримування РФ. Враховуючи обмежений арсенал, майбутню допомогу з боку Швеції, вірогідно, більшою мірою зосередять на закупівлях, а не прямих передачах з наявних запасів. Уряд Швеції прямо артикулював подібний намір у своєму нещодавньому пакеті допомоги.⁸⁶

Важливе місце займатиме технічне обслуговування озброєння, що передали Україні, та постачання боєприпасів.⁸⁷ Зокрема, шведський ВПК працює над

⁷⁹ Turkey formally ratifies Sweden's NATO membership, leaving Hungary as only ally yet to endorse it: <https://apnews.com/article/turkey-sweden-nato-ratification-expansion-3686af974e7f9238ee9698451e649ea9#>

⁸⁰ Hungary's parliament ratifies Sweden's NATO bid: <https://apnews.com/article/hungary-ratify-sweden-nato-membership-efc791c0d2e4da9fdb247a2d6624cab>

⁸¹ SEK 75 billion in military support to Ukraine: <https://www.government.se/press-releases/2024/05/sek-75-billion-in-military-support-to-ukraine/>

⁸² Sweden pledges more military aid to Ukraine, considers fighter jets: <https://www.reuters.com/world/europe/sweden-give-ukraine-new-200-million-military-aid-package-2023-10-06/>

⁸³ New military support package to strengthen Ukraine's defense capabilities: <https://www.government.se/press-releases/2024/09/new-military-support-package-to-strengthen-ukraines-defence-capabilities/>

⁸⁴ Швеція готова надати Україні винищувачі Gripen: <https://www.holosameryky.com/a/shveciya-gripen-ukraina/7692793.html>

⁸⁵ Так само

⁸⁶ Press release from Ministry of Defence New military support package to strengthen Ukraine's defense capabilities: <https://www.government.se/press-releases/2024/09/new-military-support-package-to-strengthen-ukraines-defence-capabilities/>

⁸⁷ Цей тренд досить помітний серед декількох останніх пакетів шведської допомоги: <https://www.government.se/government-policy/swedens-support-to-ukraine/military-support-to-ukraine/>

збільшення обсягу виробництва 155-міліметрових снарядів для України.⁸⁸ Паралельно Стокгольм і Київ планують розвивати спільне українсько-шведське оборонне виробництво. У цьому контексті Швеція та Україна вже підписали заяву про намір запустити спільне виробництво БМП CV-90.⁸⁹ Уряд Королівства також оголосив продовження інструкторської підтримки України до кінця 2024 року.⁹⁰ З великою ймовірністю інструкторські зусилля будуть розширені і на 2025 рік.

Усе це робить Швецію одним із найважливіших партнерів України. Згідно зі словами міністра закордонних справ Швеції Тобіаса Біллстрома, Стокгольм вважає підтримку України основним завданням своєї зовнішньої політики в наступні роки.⁹¹ Багаторічні фінансові зобов'язання підтверджують: це дійсно так. У разі якщо безпекове середовище Королівства критично не погіршиться, Швеція і надалі залишатиметься надійним і проактивним другом України.

⁸⁸ Sweden will increase production of 155mm ammunition for Ukraine: <https://mil.in.ua/en/news/sweden-will-increase-production-of-155mm-ammunition-for-ukraine/>

⁸⁹ Ukraine and Sweden Will Jointly Produce Cv-90 Infantry Fighting Vehicles: <https://www.eurointegration.com.ua/eng/news/2023/08/19/7167856/>

⁹⁰ New military support package to Ukraine: <https://www.government.se/press-releases/2023/10/new-military-support-package-to-ukraine/>

⁹¹ Sweden says its main foreign policy task in coming years is support to Ukraine: <https://www.reuters.com/world/europe/sweden-says-its-main-foreign-policy-task-coming-years-is-support-ukraine-2024-01-07/>